

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री दीपककुमार कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा
फैसला

२०७०-WO-०४६०

मुद्दा: उत्प्रेषण

का.जि.का.म.न.पा. वडा नं. ३२ बस्ने दिपकराजा गोर्खाली श्रेष्ठ -----१ निवेदक

विरुद्ध

का.जि.का.म.न.पा.वडा नं.१ बस्ने अमिना गोर्खाली श्रेष्ठसमेत-----१

श्री पुनरावेदन अदालत पाटन, ललितपुर -----१

श्री काठमाण्डौ जिल्ला अदालत-----१ विपक्षी

का.जि.का.म.न.पा.वडा नं. २९ बस्ने सुमन श्रेष्ठ-----१

का.जि.का.म.न.पा.वडा नं.४ बस्ने प्रविण श्रेष्ठ-----१

का.जि.का.म.न.पा.वडा नं. २९ बस्ने उमादेवी तुलाधार-----१

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ र धारा १०७(२) बमोजिम यस अदालतको क्षेत्राधिकार अन्तर्गतको भई दायर हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य र ठहर यसप्रकार रहेको छ:-

मिति २०७०/५/१६ को बण्डा मुचुल्का कुनै हालतमा गोला हालेर भएको होइन र सो गरेको प्रमाणित पनि भएको छैन । सुरुमा म निवेदक र अरु दुईजना साझेदारहरूको बीच गोला हालेर मेरो कायम हुन आएको हिस्साबाट फेरी प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूका बीच अर्को गोला

हाली तर्फ छुट्टाई बण्डा गर्नु पर्नेमा सो गर्ने काम भएन भन्ने बण्डा मुचुल्काबाट स्पष्ट छ । सुरु जिल्ला अदालतमा मिति २०७०/४/७ र २०७०/४/८ मा निवेदन दिएर तर्फ मागे बमोजिम प्रत्यर्थी साझेदारहरुले लिए पाएको तथ्यबाट गोला हाल्दै नहाली मेरो विरुद्धमा आपसमा मिलेर बण्डा मुचुल्का तैयार पारेको स्वयम् प्रमाणित भएको छ । नरमगरम नमिलेको सप्रमाण पुष्टी गरी अब कसरी मिल्ने हो त ? भन्ने विकल्पको रूपमा जग्गाको सुरुमा ३ भाग लगाई प्राविधिक नक्सा ड्रइङ्सहित साझा बाटो छुट्याएको सबैलाई न्याय पर्ने गरी हिस्सा विभाजन भएको मिसिल संलग्न मेरो लिखित प्रस्ताव छ । त्यो प्रस्ताव साझेदारहरु बीच भएको विषय हो । त्यस उपर इजलासबाट न्यायिक मनले वस्तुनिष्ठ सुनुवाई भएको छैन । मिति २०७०/३/१८ मा सुरु जिल्ला अदालतमा प्रस्तुत मुद्दामा मैले पेस गरेको लिखितजवाफमा अंश चलन मुद्दाको तायदाती विवरणमा साहूहरुलाई तिर्नु पर्ने ऋण सप्रमाण देखाएको थिएँ । लेनदेन मुद्दा म उपर दायर भई वादी साहूको दावी पुग्ने ठहर भई काठमाण्डौँ जिल्ला अदालतबाट २०६८/२/१७ मा फैसला भएबाट अंशियार हाल अंश छुट्टाई लिन चाहने प्रत्यर्थी श्रीमती र छोराहरुसमेतले सो ऋण आ-आफ्नो हिस्सा अनुरूप व्यहोर्नु पर्ने भएको हुँदा बण्डा हुने सम्पत्तिमा हाल घटी हुन आएको छ । साहूलाई त्यही बण्डा लाग्ने सम्पत्तिबाटै तिरेर मात्र बाँकी रहने सम्पत्ति बण्डा लाग्ने हो ।

यसरी माथि लेखिएबमोजिम बण्डा लाग्ने सम्पत्तिमा घटी भएको प्रमाणित हुँदाहुँदै अर्थात तदनुरूप मेरो जिकिर फैसला कार्यान्वयन गर्ने अधिकारीसमक्ष छँदाछँदै त्यसलाई अनदेखा गरी जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२ को नियम ७८ ख को उपनियम (२) र (३) को प्रतिकूल हुने गरी न्यायाधीशज्यूसमक्ष पेस गर्नु पर्नेमा नगरी अधिकारक्षेत्रको अतिक्रमण गरी तहसिल फाँटबाटै भएको कारबाही अवैध हो । त्यसैलाई सदर ठहर्न्याउने सम्पूर्ण कामकारबाही र आदेशहरु बदर भागी छन् । यसरी प्रत्यर्थीहरुबाट भएको आदेशहरु कामकारबाही, बण्डा मुचुल्काबाटसमेत म निवेदकको नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२(३) को (च), १३(१), १९(१) र सम्मानीत सर्वोच्च अदालतबाट मिसिल संलग्न सबुत प्रमाणको न्यायिक मनको प्रयोग गरी वस्तुनिष्ठ मूल्याङ्कन गरी निर्णय गर्नु पर्ने भन्ने नजीरहरु समेतद्वारा प्रदत्त पेसागत मौलिक हक, दण्ड सजायको महलको २६,४६,६१ अ.बं.१७ नं लगायत जिल्ला

अदालत नियमावली, २०५२ (संशोधन सहित) को नियम ७८ ख. को उपनियम (२) र (३) द्वारा प्रदत्त कानूनी हकहितको प्रचलनमा अवरुद्ध हुन गएको छ । तसर्थ: नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७(२) बमोजिम उत्प्रेषणको आदेशद्वारा मिति २०७०/९/११ को आदेश, २०७०/६/४ को आदेश, २०७०/५/१६ को बण्डा मुचुल्कालगायत तत्सम्बन्धमा भएका सम्पूर्ण कामकारबाही तथा पत्रहरुसमेत बदर गरी विधिसम्मत कारबाही गर्नु गराउनु भन्ने प्रत्यर्थीहरुको नाउँमा परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ । साथै प्रत्यर्थीहरुको कामकारबाही यथावत रहन गएको खण्डमा म निवेदकको हकहितमा तत्कालै गम्भिर प्रतिकूल असर पर्ने र अपूरणीय क्षती हुने भएकोले यस निवेदनपत्रको अन्तिम किनारा नलागेसम्मको लागि मिति २०७०/५/१६ को बण्डा मुचुल्कासमेत कार्यान्वयन नगर्नु नगराउनु र यथास्थितिमा राख्नु भन्ने सर्वोच्च अदालत नियमावलीको नियम ४१(१) बमोजिम अन्तरिम आदेश समेत जारी गरिपाउँ भन्ने बेहोराको रिट निवेदन ।

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको मागबमोजिमको आदेश किन जारी हुन नपर्ने हो । यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाका म्यादबाहेक पन्ध्र दिनभित्र लिखितजवाफ पठाउनु भनी रिट निवेदनको एकप्रति नक्कल साथै राखी विपक्षी नं.२,३ लाई महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमार्फत सूचना पठाई लिखितजवाफ आएपछि वा अवधि नाघेपछि नियमानुसार पेश गर्नु । विपक्षी नं. १,४, ५ र ६ लाई यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाका म्यादबाहेक पन्ध्र दिनभित्र आफैं वा आफ्नो कानून बमोजिमको प्रतिनिधिमार्फत लिखितजवाफ पठाउनु भनी रिट निवेदनको एकप्रति नक्कल साथै राखी सम्बन्धित जिल्ला अदालतमार्फत सूचना पठाई लिखितजवाफ परेपछि वा अवधि नाघेपछि नियमबमोजिम पेश गर्नु । निवेदनमा उल्लिखित जिल्ला अदालतबाट मिति २०६८/१२/८ मा फैसला भएको अंश चलन मुद्दा र मिति २०६८/२/१७ मा फैसला भएको लेनदेन मुद्दा तथा सोही मुद्दासँग सम्बन्धित मिति २०७०/३/१६ मा फैसला भएको फैसला बदर मुद्दा एवं मिति २०७०/५/१६ मा भएको बण्डा मुचुल्कासम्बन्धी मिसिलसमेत हेरी दावी गरेअनुसार अन्तरिम आदेश हुनु पर्ने नपर्ने सम्बन्धमा निष्कर्षमा पुग्नु पर्ने हुँदा उक्त मिसिलसहरु झिकाई सुविधा सन्तुलनको दृष्टिले तत्कालको लागि काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट भएको मिति २०७०/५/१६ को बण्डा

मुचुल्काको कारबाही यथास्थितीमा राखी विपक्षीहरुसमेतलाई जानकारी गराई अन्तरिम आदेश सम्बन्धमा निरन्तरता पाउने नपाउने सम्बन्धमा छलफलको लागि पेस गर्नु भन्ने बेहोराको यस अदालतको एक न्यायाधीशको इजलासबाट मिति २०७०/१०/१४ को आदेश ।

यसमा मिति २०७०/५/१६ मा भएको अंशियारहरु बीचको बण्डा मुचुल्का काठमाण्डौं जिल्ला अदालतको मिति २०६८/१२/८ को फैसला बमोजिम सम्पत्ति नरमगरम मिलाई गोलासमेत हाली जग्गाहरु बण्डा भई मुचुल्का भएकोलाई निवेदकको निवेदन दावीअनुसार के कति कारणले नरमगरम नमिलेको र के गर्दा नरमगरम मिल्ने हो सोको कानूनसम्मत जिकिर निवेदन र बहससमेतबाट खुल्न नआएको अवस्थामा उक्त आधार र कारणको अभावमा बण्डा मुचुल्कालाई अन्यथा भन्न मिलेन । तसर्थ काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट भएको मिति २०७०/६/४ को आदेश मिलेकै हुँदा वेरितको नदेखिँदा परिवर्तन गरी रहनु परेन कानून बमोजिम गर्नु भनी मिति २०७०/०९/११ मा आदेश भएको यस अदालतमा रहेको प्रतिवेदन रजिस्टरबाट देखिन्छ । उक्त आदेश कानूनसम्मत भएकोले विपक्षी रिट निवेदकको निवेदन माग बमोजिम रिट जारी हुनु पर्ने होइन खारेज गरिपाउँ भन्ने बेहोराको पुनरावेदन अदालत पाटनको लिखित जवाफ ।

सर्वप्रथम विपक्षीले काठमाण्डौं जिल्ला अदालत तथा पुनरावेदन अदालत पाटनबाट आदेश गर्दा मिसिल संलग्न प्रमाणको मूल्याङ्कन गरिएन तथा न्यायिक मनको प्रयोग भएन भनी जिकिर लिनु भएको छ । त्यो विल्कुल गलत छ किनभने विपक्षीले उक्त काठमाण्डौं जिल्ला अदालतको मिति २०७०/५/१६ को बण्डा मुचुल्का तयार गर्दा अंशियारभन्दा बाहिरका दर्तावालाहरु भएको अवस्थामा पहिले अन्य दर्तावालाहरुको भाग पर सार्नु पर्ने हुन्छ । प्रस्तुत बण्डा मुचुल्कामा पनि हामी अन्य साझेदारहरुको भाग पर सार्ने अर्थात भाग छुट्याउने क्रममा उक्त दुबै कित्ता जग्गा नक्सामा घर भए तापनि हाल पाताल भै सकेको र उक्त कित्ता नं. ३३ र २९ जग्गाको उत्तरतर्फ कच्ची मोटर बाटो रहेको हुँदा उक्त बाटोलाई आधार मानी नरमकरम मिलाई उत्तर दक्षिण चिरा पारी गोला हाल्दा संयुक्त दर्तावाला हामी उमादेवी श्रेष्ठ र प्रविणा श्रेष्ठको भाग पश्चिमतर्फबाट ३ भागको दुई भाग परेकोले उक्त गोलाअनुसार हाम्रो भाग छुट्याइएको हो । त्यस कार्यबाट अर्थात हाम्रो भाग छुट्याएको कारणबाट विपक्षीलाई कुनै

हानी नोक्सानी हुने अवस्था छैन । हामी संयुक्त दर्तावालाको भाग छुट्याउने क्रममा गोला हाली हाम्रो भाग पश्चिमतर्फ परेपछि बाँकी रहेको १ भागमा पनि पूनः गोला हाली विपक्षी दिपकराजाको भाग र अन्य अंशियारहरुको भाग गोला राखी बण्डा गरिएको हो । गोला राखी बण्डा छुट्याउने गरी गरिएको त्यस्तो रितपूर्वकको कामलाई अन्यथा भन्न मिल्ने होइन । त्यसै गरी अर्को कित्ता नं. ३२ को हकमा पनि सोही प्रकृयाद्वारा पहिले संयुक्त दर्तावाला हामीहरुको भाग छुट्याइएको कार्य कुनै पनि दृष्टिकोणले त्रुटीपूर्ण नरहेको हुँदा विपक्षी जिकिर विधिसम्मत छैन ।

जहाँसम्म विपक्षीले नरमकरम नमिलेको भनी विकल्पको रूपमा जग्गाको ३ भाग लगाई प्राविधिक नक्सा ड्रइङ्सहित साझा बाटो राखी हिस्सा छुट्याउने कुरा छ त्यो कुनै कानूनी कुरा होइन । विपक्षीले राखेको प्रस्ताव सबै पक्ष वादी प्रतिवादी तथा अन्य दर्तावालाहरुको बीचमा मुख मिलेको अवस्थामा मात्र त्यस्तो कुरा सम्भव हुन्छ । वादी प्रतिवादीका बीच तर्फमा कुरा नमिले पछि अदालतले गोला राखी बण्डा मुचुल्का नै गर्ने हो । विपक्षीले राखेको प्रस्ताव सबै पक्षका बीचमा मिलापत्र हुने अवस्थामा मात्र अदालतले समर्थन गर्न सक्दछ अन्यथा कानूनले तोकेको बाटो नै अदालतले अबलम्बन गर्ने हो । त्यस्तै बण्डा मुचुल्का गर्दा वा बण्डा छुट्याउँदा निजका अंशियारहरु बीच ऋण पनि व्यहोर्नु पर्ने कुरा उल्लेख छ । उक्त कुरा अंश मुद्दाको फैसलाले उल्लेख गरेको अवस्थामा मात्र छुट्टिने कुरा हो । प्रस्तुत अंश मुद्दाबाट विपक्षीले लेनदेन मुद्दाको उपचार प्राप्त गर्ने अवस्था छैन । सोही लेनदेन मुद्दाबाट नै आवश्यक उपचार प्राप्त भएमा हामीलाई केही फरक पर्ने पार्ने होइन । विपक्षीले आफ्नो निवेदन दावीमा समेत वादी प्रतिवादीहरुलाई बण्डा छुट्याइएको तर्फमा समेत कुनै कुराको विवाद उठाउन सक्नु भएको छैन । वादीलाई छुट्याएको राम्रो र म प्रतिवादीलाई नराम्रो पन्यो वा संयुक्त दर्तावाला हामीलाई राम्रो निजलाई नराम्रो वा कमसल भयो भनी भन्न सक्नु भएको छैन । विपक्षी रिट निवेदक र प्रत्यर्थीमध्येका अमिनासमेतको अंश मुद्दाको कारण हामी अन्य अंशियारले वर्षौंदेखि आफ्नो सम्पत्ति उपभोग गर्नबाट वञ्चित भएका छौं । हामीहरुले हाम्रो भागको सम्पत्ति आफूखुश भोग चलन वा उपभोग गर्नबाट विपक्षीले हामीलाई वञ्चित पारी दुःख दिइरहेको कुरामा पनि सम्मानीत इजलासबाट न्याय निरोपण हुनु पर्दछ । अनाहकमा हामीले सास्ती व्यहोर्न बाध्य पार्ने

अधिकार विपक्षीलाई छैन । मुद्दा माथि मुद्दा गरी हामीलाई हाम्रो सम्पत्ति उपयोग गर्नबाट वञ्चित गर्ने दुरासययुक्त भावना विपक्षीको देखिएको हुँदा शुरु जिल्ला अदालत तहसिलबाट हामी संयुक्त दर्तावालाको भाग गोला हाली पर सार्ने गरी छुट्याइएको कारणले विपक्षीको कुनै पनि संवैधानिक तथा कानूनी हकमा आघात पार्ने काम नभएकोले उक्त तहसिलबाट भएका बण्डा मुचुल्कालाई सदर गर्ने गरी काठमाण्डौं जिल्ला अदालतबाट भएको आदेशलाई सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालतबाट भएको आदेश कानूनसम्मत भएको हुँदा विपक्षीको रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने बेहोराको उमादेवी तुलाधार श्रेष्ठ, सुमन श्रेष्ठ र विनोद मोहन श्रेष्ठको संयुक्त लिखित जवाफ ।

विपक्षीको सम्पूर्ण निवेदन दावी झुठ्ठा हो । मिति २०७०/५/१६ को बण्डा छुट्याउन डोरमा जान विपक्षीलाई तारिख तोकिएको अवस्थामा गोला नहाली मुचुल्का भयो भन्न मिल्दैन । नरमगरम मिलाई गोला हाल्दा विपक्षी निवेदकलाई दुवैतिर बाटो भएको राम्रो भाग परेको छ । निवेदकलाई जुन भाग परेको छ त्योभन्दा राम्रो अर्को विकल्प छैन । जियजियै र नरमगरमको अति उत्तम विकल्प दिन नसकेको र नभएको अवस्थामा बण्डा मुचुल्का बदर हुन सक्दैन । फैसला कार्यान्वयनलाई रौचिरा जस्तो प्रश्न उठाएको र मुचुल्काको विकल्प दिन नसकेकोमा रिट जारी हुन नसक्ने भन्ने ने.का.प.२०६८ को पृष्ठ १०७३ मा नजिर प्रतिपादन भएको छ । विपक्षीले ऋण फैसलाको कुरा उल्लेख गर्नु भएको साह्रै भनेको निवेदकको भान्जा नाताका मानिस हुन् भन्ने कुराको प्रमाण यसै साथ छ । विपक्षी बाबु तथा पतिले निजका आफ्ना दिदीबहिनीहरुलाई सबै अचल घर जग्गा बकस गरी दिएकाले लिखत बदर र अंशसमेतको नालिस मिति २०६७/९/१३ मा दर्ता गरेको त्यसको ४३ दिन पछि भान्जासँग व्याकडेट तमसुक गरी मिति २०६७/१०/२६ मा लेनदेनको फिराद दर्ता भएको व्यवहारले हामी नाबालक र असहाय महिलालाई दुःख दिने र अंश नदिने जालझेल हो । दिदीबहिनीलाई सबै घरजग्गा बकस गर्ने, भान्जा भिनाजुलाई करोडकरोडका व्याकडेट घरायसी तमसुक गरी दिने यी विपक्षी रिट निवेदकको कस्तो व्यवहार हो सम्मानीत अदालतबाट न्यायिक विवेक प्रयोग हुने नै छ । दण्ड सजायको २६ नं.का आधारले अंश छुट्याउने काम रोक्ने हो भने अंशका वादीले कहिल्यै पनि बण्डा छुट्याउन सक्दैनन् । लेनदेनको फैसलामा हामीलाई विपक्षी

बनाइएको र ठहरेको पनि हैन । अंश मुद्दाको फैसलाले ऋण बण्डा हुने भनेको छैन । यस्तोमा जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२ को नियम ७८ख आकर्षित हुँदैन । लिखित जवाफकर्ता आदिप र अंकित गोर्खाली दार्जिलिङ्गको राम्रो स्कूलमा राम्रो नम्बर ल्याई पढी रहेका छौ । २०६८ पुस महिनादेखि अंश नपाउँदासम्म मासिक रु.७५,०००/- अन्तरिम मानाचामल खर्च पाउने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६८/९/८ मा आदेश भएको र मिति २०६९/७/२१ मा अर्को आदेश भएकोमा उल्लेखित दुवै आदेश विपक्षी निवेदकले पालना नगर्नु भएकोले अदालतको अपहेलनासमेतको कारबाही चलिरहेकै छ । यस्तो संवेदनशील विवादमा अंश र मानाचामल विगोको फैसला कार्यान्वयन रोक्ने गरी भएको अन्तरिम आदेशसहितको रिट खारेज भागी छ भन्ने बेहोराको अमिना गोर्खाली श्रेष्ठसमेतको लिखित जवाफ ।

दण्ड सजाय महलको १५ नं. को उजुरी निवेदन इजलाससमक्ष पेस हुँदा यस अदालतबाट मिति २०७०/५/१६ मा भएको बण्डा मुचुल्का बदर गरिपाउँ भन्ने निवेदकको मुख्य दावी रहेको पाईन्छ । सो बण्डा मुचुल्का हेर्दा यस अदालतको मिति २०६८/१२/८ को फैसलामा उल्लेख भए कै सम्पत्ति नरमगरम मिलाई गोलासमेत हाली बण्डा मुचुल्का भएको देखिन आउनुका साथै निवेदकले के कति कारणले नरमगरम नमिलेको हो ? र के गर्दा नरमगरम मिल्ने हो ? सोसमेत निवेदन जिकिर लिन सकेको अवस्था नदेखिएको कारण र आधारबाट सो मिति २०७०/५/१६ मा भएको बण्डा मुचुल्कालाई अन्यथा गर्न मिलेन । बण्डा मुचुल्का सदर हुन्छ" भन्ने समेत बेहोराको यस अदालतको मिति २०७०/६/४ मा आदेश भएकोमा निवेदक प्रतिवादी दिपकराजा गोर्खाली श्रेष्ठ भएको अंश चलन मुद्दामा काठमाण्डौं जिल्ला अदालतको मिति २०७०/६/४ को आदेश अ.बं.१७ नं. बमोजिम बदर गरिपाउँ भनी सम्मानीत पुनरावेदन अदालत पाटनमा दिएको २०७०-AP-०२३७ निवेदनमा कैफियत प्रतिवेदन गर्नुहोला भन्ने २०७०/६/१४ को आदेशसहितको निवेदन फायल प्राप्त भई सो सम्बन्धमा यस अदालतबाट कैफियत प्रतिवेदन प्रस्तुत भई "मिति २०७०/५/१६ मा भएको अशियाहरु बीचको बण्डा मुचुल्का काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०६८/१२/८ को फैसला बमोजिम सम्पत्ति नरमगरम मिलाई गोलासमेत हाली जग्गाहरु बण्डा भै मुचुल्का

भएकोलाई निवेदकको निवेदन दाबीअनुसार के कस्तो कारणले नरमगरम नमिलेको र के गर्दा नरमगरम मिल्ने हो ? सो कानूनसम्मत जिकिर निवेदन र बहस समेतबाट खुल्न नआएको अवस्थामा उक्त आधार र कारणको अभावमा बण्डा मुचुल्कालाई अन्यथा भन्न मिलेन तसर्थ काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट भएको मिति २०७०/६/४ को आदेश मिलेकै हुँदा वेरितको नदेखिँदा परिवर्तन गरिरहनु परेन कानून बमोजिम गर्नु" भन्ने समेतको पुनरावेदन अदालतबाट मिति २०७०/९/११ मा आदेश भएकोले प्रतिवादी दिपकराजा गोर्खालीले लिएको ऋण रकम नतिर्नु भएको हुँदा सावौं व्याज १,३९,५१,४९९/- र कोर्ट फि रु.१,४३,२८४/९९ समेत प्रतिवादी दिपकराजा गोर्खालीबाट भराई पाउँ भनी बिगो नं.४०४ को निवेदन विचाराधीन रहेको हुँदा मेरो लेनदेन बिगो असल नभएसम्म यस अंश मुद्दाको फैसला कार्यान्वयन गर्न नमिल्ने हुँदा अंश मुद्दालाई यस बिगो मुद्दासँग खिची अंश मुद्दाको फैसला कार्यान्वयनको कार्य रोकी पहिले मेरो लेनदेनको बिगो असूल उपर गरिपाउँ भनी निवेदक उत्तमराज कायस्थको निवेदन पर्न आएकोमा "यसमा काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०६८/१२/८ को फैसला श्री पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९/१२/८ मा सदर भै फैसला अन्तिम भै रहेको अवस्थामा प्रस्तुत अंश मुद्दामा वादी प्रतिवादी नभएको व्यक्तिबाट डोर रोकिपाउँ भनी दिएको निवेदनबाट अंश मुद्दाको फैसला कार्यान्वयनको कार्य रोक्न मिलेन कानून बमोजिम गर्नु" भन्ने समेतको फैसला कार्यान्वयन अधिकारीबाट मिति २०७०/६/१७ मा भएको आदेशले सो बमोजिम कित्ता नं. ३२ र २९ को घर जग्गा बण्डा छुट्याउन मिति २०७०/६/१६ मा डोर खटी गै सोही मितिमा बण्डा मुचुल्का भै आएको हो । मिति २०७०/६/१७ मा फैसला कार्यान्वयन अधिकारीबाट भएको त्रुटीपूर्ण आदेश तथा कामकारवाही बदर गरिपाउँ भनी निवेदक उत्तमराज कायस्थको दण्ड सजायको ६१ नं. बमोजिम पर्न आएको निवेदन र मिति २०७०/६/१७ को बण्डा मुचुल्का गैरकानूनी, अन्यायपूर्ण र वेरितको भएकोले बदर गरिपाउँ भनी प्रतिवादी दिपकराजा गोर्खालीको दण्ड सजायको ६१ नं. बमोजिमको उजुरी निवेदनसमेत इजलाससमक्ष पेस हुँदा यसमा द.नं. २४ नं. समेतको निवेदन हेरियो । समान प्रश्न उठाई यिनै निवेदक दिपकराजाको सर्वोच्च अदालतमा २०७० सालको रिट नं. WO-०४६० को रिट निवेदन परेको सो रिट निवेदनमा मिति २०७०/५/१६ को बण्डा मुचुल्काको कारवाही

यथास्थितीमा राखी विपक्षीहरू समेतलाई जानकारी गराई अन्तरिम आदेश सम्बन्धमा निरन्तर पाउने नपाउने सम्बन्धमा छलफलको लागि पेस गर्नु भन्ने आदेश सर्वोच्च अदालतबाट मिति २०७०/१०/१४ मा आदेश भएको मिसिल संलग्न प्रतिलिपिबाट देखिन आएकोले सो अन्तरिम आदेशका सम्बन्धमा निक्यौल भई आएपछि नियम बमोजिम पेस गर्नु भन्ने यस अदालतबाट मिति २०७०/१०/२४ मा भएको आदेश भएको छ । अतः उपर्युक्त वर्णित तथ्यहरूको आधारमा फैसला बमोजिम बण्डा छुट्याई पाउन वादीको दरखास्त परी अन्तिम फैसला बमोजिम फैसला कार्यान्वयनको कार्य कानून बमोजिम भएको हुँदा त्यस्तो कानून बमोजिमको कामकारवाहीबाट निवेदकको संविधान तथा कानूनप्रदत्त अधिकारमा कुनै आघात पुगेको अवस्था नहुँदा निवेदकको माग बमोजिम रिट जारी हुनुपर्ने होइन रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने बेहोराको काठमाडौँ जिल्ला अदालत तहसिल शाखाको लिखितजवाफ ।

यसमा अन्तरिम आदेशका सम्बन्धमा आज पेस हुन आएको तर सबै विपक्षीहरूको लिखितजवाफ परी सकेकोले सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ४१ को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशको खण्ड (४) बमोजिम पूर्ण सुनुवाई हुन नै वाञ्छनीय भएकोले प्रस्तुत रिट नियम बमोजिम पूर्ण सुनुवाईको लागि पेस गर्नु भन्ने यस अदालतको संयुक्त इजलासको मिति २०७०/१२/४ आदेश ।

नियम बमोजिम दैनिक पेसी सूचीमा चढी निर्णयार्थ यस इजलाससमक्ष पेस हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदकको तर्फबाट उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिशंकर निरौला, विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री हरिहर दाहाल, विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री श्याम प्रसाद खरेलले नरमगरम मिलाउनु पर्नेमा मिलाएको अवस्था छैन । नरमगरम नमिलेको बण्डालाई मान्यता दिन मिल्दैन । सुरुमा निवेदक र अरु साझेदार बीच गोला हालेर छुट्टाए पछि बाँकी निवेदकको भागमा परेको सम्पत्तिलाई पुनः गोला हाली छुट्याउनु पर्नेमा त्यसो नगरिएकोले सो बण्डा मुचुल्का कानून प्रतिकूल हुँदा सो बण्डा बदर हुनुपर्ने भनी बहस प्रस्तुत गर्नु भयो ।

प्रत्यर्थीको तर्फबाट उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री बालकृष्ण न्यौपाने, विद्वान अधिवक्ता श्री तेजबहादुर कटुवाल, विद्वान अधिवक्ता श्री मुकुन्दराज श्रेष्ठले सडकलाई आधार

बनाएर निवेदक र संयुक्तदर्तावालाको भाग छुट्याएको हो । २ वटा कित्ताको २ पटक गोला हालिएको हो । डोरबाट भएको मुचुल्का गैरकानूनी भयो भन्ने कुनै आधार छैन । दण्ड सजायको ४६ नं. बमोजिम बण्डा मुचुल्का भएको हो, यसमा हाम्रो चित्त बुझेको नै छ । बण्डा मुचुल्का कुन कारणबाट रीत नपुगेको हो सो नै स्पष्ट जिकिर निवेदकले लिन नसकेकाले रिट खारेज हुनुपर्छ भनी गर्नु भएको बहससमेत सुनियो ।

उल्लेखित कानून व्यवसायीहरूको बहस तथा मिसिल संलग्न कागजातहरूको अध्ययन गरी हेर्दा प्रस्तुत मुद्दामा मिति २०७०/५/१६ को बण्डा मुचुल्का गोला हालेर भएको होइन । शुरुमा म निवेदक र अरु दुईजना साझेदारहरूको बीच गोला हालेर मेरो कायम हुन आएको हिस्साबाट फेरी प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूका बीच अर्को गोला हाली तर्फ छुटाई बण्डा गर्नु पर्नेमा सो गर्ने काम भएको छैन । मेरो विरुद्धमा आपसमा मिलेर बण्डा मुचुल्का तयार पारिएको छ । जग्गाको शुरुमा तीन भाग लगाई प्राविधिक नक्सा ड्रइङ्सहित साझा बाटो छुट्याएको सबै साझेदार बीच सहमति भएको हो । बण्डा लाग्ने सम्पत्तिमा घटी भएको प्रमाणित हुँदाहुँदै फैसला कार्यान्वयन गर्ने अधिकारीले त्यसलाई बेवास्ता गरी जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२ को नियम ७८(ख) को उपनियम (२) र (३) को प्रतिकूल गरी न्यायाधीशसमक्ष पेस गर्नुपर्नेमा नगरी अधिकारक्षेत्रको अतिक्रमण गरी तहसिल फाँटबाटै भएको कारबाही अवैध भएको हुनाले मिति २०७०/५/१६ को बण्डा मुचुल्का, मिति २०७०/६/४ र मिति २०७०/९/११ को आदेशलगायत तत्सम्बन्धमा भएका सम्पूर्ण कामकारबाही तथा पत्रहरूसमेत बदर गरी विधिसम्मत कारबाही गर्नु गराउनु भन्ने प्रत्यर्थीहरूको नाउँमा परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भनी रिट निवेदन परेकोमा सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०६८/१२/८ को फैसला बमोजिम सम्पत्ति नरमगरम मिलाई गोलासमेत हाली मिति २०७०/५/१६ मा भएको बण्डा मुचुल्कालाई निवेदकको दावीअनुसार के कति कारणले नरमगरम नमिलेको र के गर्दा नरमगरम मिल्ने हो सोको कानूनसम्मत जिकिर निवेदन र बहससमेतबाट खुल्न नआएकोले उक्त आधार र कारणको अभावमा बण्डा मुचुल्का बेरितको नदेखिई कानूनसम्मत नै भएकोले विपक्षीको रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदन अदालत पाटनको लिखितजवाफ परेको देखिन्छ ।

बण्डा मुचुल्का तयार गर्दा अंशियारभन्दा बाहिरका दर्तावालाहरु भएको अवस्थामा पहिले अन्य दर्तावालाहरुको भाग पर सारी कित्ता नं. ३३ र २९ जग्गाको उत्तरतर्फ कच्ची मोटरबाटो रहेको हुँदा उक्त बाटोलाई आधार मानी नरमगरम मिलाई दक्षिण चिरा पारी गोला हाल्दा संयुक्त दर्तावालाहरु, हामीहरुलाई पश्चिमतर्फबाट तीन भागको दुई भाग परेको हो । हामीहरुको भाग छुट्टाएपछि बाँकी रहेको एक भागमा पूनः गोला हाली विपक्षीको भाग र अन्य अंशियारको भाग बण्डा गरिएको हो । वादी प्रतिवादीका बीच तर्फमा कुरा नमिलेपछि अदालतले गोला हाली बण्डा मुचुल्का नै गर्नुपर्ने भएकाले गोला हाली बण्डा मुचुल्का तयार गरिएकोले उक्त बण्डा मुचुल्का कानूनसम्मत नै भएको हुँदा रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने उमादेवीसमेतको लिखितजवाफ परेको देखिन्छ ।

विपक्षीलाई बण्डा छुट्याउन डोरमा जानको लागि तारिख तोकिएको अवस्थामा गोला नहाली मुचुल्का भयो भन्न मिल्दैन । विपक्षीले उक्त गोला हाली भएको बण्डाको विकल्प पनि दिन नसकेको र नरमगरम मिलाई गोला हाल्दा विपक्षी निवेदकलाई दुबैतिर बाटो भएको राम्रो भाग परेको अवस्थामा रिट जारी हुन सक्दैन भन्ने अमिना गोर्खाली श्रेष्ठसमेतको लिखितजवाफ परेको देखिन्छ ।

फैसला बमोजिम बण्डा छुट्याई पाउन वादीको दरखास्त परी अन्तिम फैसला बमोजिम फैसला कार्यान्वयनको कार्य कानून बमोजिम भएको हुँदा त्यस्तो कानून बमोजिमको कामकारवाहीबाट निवेदकको संविधान तथा कानूनप्रदत्त अधिकारमा कुनै आघात पुगेको अवस्था नहुँदा निवेदकको माग बमोजिम रिट जारी हुनुपर्ने होइन रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने बेहोराको काठमाडौँ जिल्ला अदालत तहसिल शाखाको लिखितजवाफ परेको देखिन्छ ।

यिनै निवेदक दिपकराजा गोर्खाली र प्रत्यर्थीमध्ये अमिना गोर्खालीसमेत भएको अंश चलन मुद्दामा प्रत्यर्थी सुरु काठमाण्डौ जिल्ला अदालतबाट मिति २०६८/१२/८ मा भएको फैसला कार्यान्वयन गर्ने सन्दर्भमा मिति २०७०/५/१६ को बण्डा मुचुल्का उपर चित्त नबुझाई रिट निवेदकले मिति २०७०/६/४ मा प्रत्यर्थी काठमाण्डौ जिल्ला अदालतमा निवेदन दिएकोमा उक्त बण्डा मुचुल्कालाई सदर ठहर्‍याएको देखिन्छ । उक्त सुरु जिल्ला अदालतको आदेश

उपर निवेदकले अ.ब. १७ नं बमोजिम बेरितको आदेश बदर गरिपाउँ भनी पुनरावेदन अदालत पाटनमा निवेदन दिएको देखिन्छ । पुनरावेदन अदालत पाटनले सुरु काठमाण्डौ जिल्ला अदालतबाट भएको मिति २०७०/६/४ को आदेश मिलेकै हुँदा सदर हुने भनी भएको आदेश उपर यस अदालतमा उत्प्रेषणयुक्त परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भनी निवेदन दिएको देखिन्छ ।

अब प्रस्तुत मुद्दामा रिट निवेदन दावी एवं लिखित जवाफसहितका मिसिल संलग्न प्रमाण कागजातहरूको अध्ययन गरी हेर्दा रिट निवेदकको माग बमोजिमको आदेश जारी हुनु पर्ने हो वा होइन ? भन्ने प्रश्नमा निर्णय दिनु पर्ने देखियो ।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा यी निवेदक दिपकराजा गोर्खाली र प्रत्यर्थी अमिना गोर्खालीसमेत भएको अंश चलन मुद्दामा अंशबण्डा गर्नुपर्ने जग्गाहरू मध्ये ४ भागको ३ भाग अमिना गोर्खालीसमेतले अंश पाउने ठहर्‍याएको सुरु काठमाण्डौ जिल्ला अदालतको मिति २०६८/१२/८ को फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९/१२/८ को फैसलालाई सदर गर्ने गरी आजै यस इजलासबाट फैसला भएको छ । यसरी सुरु जिल्ला अदालतबाट मिति २०६८/१२/८ भएको फैसला बमोजिम मिति २०७०/५/१६ मा अंशियारहरू बीचमा बण्डा मुचुल्का भएको देखिन्छ । उक्त बण्डा मुचुल्का गर्दा नरमगरम मिलाई संयुक्त दर्तावालाहरूलाई बराबर क्षेत्रफल र मोहडासमेत पर्ने गरी उत्तर दक्षिण चिरा पारी तर्फ सम्बन्धमा गोला हाली संयुक्त दर्तावालाहरू उमादेवी श्रेष्ठ र प्रविणा श्रेष्ठको भागमा पश्चिमतर्फबाट ३ भागको २ भाग छुट्याई सर्वप्रथम संयुक्त दर्तावालाहरूको भागको जग्गा पर सारेको देखिन्छ । संयुक्त दर्तावालाहरूको भाग पर सारी बाँकी रहेको निवेदक दिपकराजा गोर्खालीको भागमा परेको अंशबाट उक्त जग्गाको उत्तरतर्फ रहेको कच्ची मोटर बाटोलाई आधार मानी नरमगरम मिलाई उत्तर दक्षिण चिरा पारी गोला हाली बण्डा गरिएको बण्डा मुचुल्काबाट देखिन्छ । डोरबाट बण्डा मुचुल्का खडा गर्नको लागि दुवै पक्षहरूलाई तारेख तोकी कानूनसम्मत बण्डा मुचुल्का तयार गरेको देखिन्छ ।

जहाँसम्म नरमगरम मिलेको छैन, बण्डा गर्दा गोला नै हालिएको छैन भन्ने निवेदकको जिकिर रहेको छ उक्त जिकिरतर्फ विचार गर्दा स्वयम् निवेदकले के कति कारणले नरमगरम

मिलेन भन्ने जिकिर प्रस्तुत गर्न सकेको अवस्था छैन । बण्डा मुचुल्का रित पुगेको छैन, नरमगरम मिलेको छैन भन्ने जिकिर लिने रिट निवेदकले सोको बस्तुनिष्ठ आधार पनि दिन सक्नुपर्ने हुन्छ । केवल जिकिर लिएर मात्र पुग्दैन । कुनै बस्तुनिष्ठ आधार र कारण नै नदेखाई लिएको जिकिरमात्रको आधारमा बण्डा मुचुल्का रित नपुगेको भनी निष्कर्ष निकाल्न कानूनसम्मत हुँदैन । नरमगरम मिलाई बण्डा छुट्याएकोमा साधारण उपचारको मार्ग अवलम्बन गरी सकेपछि निवेदक असाधारण क्षेत्र अन्तर्गत यस अदालत प्रवेश गरेको देखियो । यसरी कानून बमोजिम छुट्याइएको बण्डा मुचुल्काको विषयलाई लिएर दायर गरिएको रिट निवेदन जिकिरअनुसार निजको कुनै संवैधानिक वा कानूनी हकको हनन भएको भन्न मिल्ने नदेखिँदा रिट निवेदकको जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन ।

अतः माथि उल्लेखित विवेचित आधार एवं कारणबाट सुरु काठमाण्डौ जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०/६/४ मा भएको आदेशलाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०/९/११ को आदेश मनासिव नै देखिँदा रिट निवेदकको माग वादी बमोजिमको आदेश जारी गरी रहनु परेन । रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाईदिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत:- उदवीर नेपाली (उपसचिव)

कम्प्युटर अपरेटर:- सबिना अधिकारी

इति संवत् २०७३ साल असोज महिना ११ गते रोज ३ शुभम् ----- ।